

Ursula Vedder, *Der Koloss von Rhodos. Archäologie, Herstellung und Rezeptionsgeschichte eines antiken Weltwunders*, Mainz am Rhein: Nünnerich-Asmus Verlag & Media, 2015, 168 p., inclusiv 84 fig. (planșe alb-negru și color)

Ca una dintre cele șapte minuni ale lumi antice, Colosul din Rhodos intră în imaginarul fiecăruia încă de pe băncile școlii. Mai exact, se reține imaginea unei statui uriașe, ridicate în cinstea lui Helios, care ar fi străjuit intrarea în portul cetății și pe sub picioarele căreia ar fi putut trece nestingherit corăbiile indiferent de mărimea lor. Recunoaștem că nu ne mai amintim alte detalii din manualele școlare, dar în era internetului pentru o informare rapidă există Wikipedia. Din primul pasaj al articolului intitulat *Colosul din Rodos* (sic) aflăm că „Colosul din Rhodos a fost o statuie imensă construită în antichitate pe insula Rhodos din Grecia, una din cele șapte minuni ale lumii. Statuia îl înfățișa pe zeul grec al Soarelui, Helios, și măsura între 32 și 36 de m. Construcția s-ar fi realizat în 12 ani și ar fi fost finalizată în anul 282 î.Hr. După unii, străjuia intrarea în portul din insulă. Conform cercetărilor mai noi, s-ar fi aflat aproximativ pe locul unde în prezent este intrarea în Castelul Templierilor.” (https://ro.wikipedia.org/wiki/Colosul_din_Rodos). Dincolo de exprimarea problematică, din care reiese că nu Colosul ci insula Rhodos ar fi fost una dintre cele șapte minuni, reținem mai multe inexactități, al căror număr sporește în pasajele subsecvente. Dar cum noi rămânem la convingerea că o societate de consum are nevoie nu doar de o informare rapidă, în cazul de față menită să contribuie la perpetuarea unor percepții deformate asupra realităților antice, ne-am asumat o prezentare succintă a unei cercetări temeinice, de dată recentă, a unui subiect acaparat în mare măsură de fantezia vulgului odată cu interpretarea greșită a unor autori antici, către sfârșitul secolului al XIV-lea, de către cărturari ai *Ordinului Suveran Militar și Ospitalier al Sfântului Ioan de Ierusalim, de Rhodos și de Malta*.

Este adevărat că și interesul autoarei cărții de față a fost stimulat inițial tot de imaginarul modern legat de Colosul din Rhodos ca una dintre cele șapte minuni ale lumii antice. Merită reținute în acest sens afirmațiile din partea introductivă (p. 11): „Die Beschäftigung mit dem Koloss von Rhodos geht auf die Vorbereitung von Vorträgen zum Thema Sieben Weltwunder an der Münchner Volkshochschule 1987 zurück. Da eine umfassende wissenschaftliche Abhandlung zum Thema fehlte, ist daraus eine langjährige Beschäftigung mit den verschiedenen Aspekten des Themas erwachsen, aus der auch einige kleinere Publikationen hervorgingen. Die Arbeiten zur vorliegenden Publikation begannen 205 und es hat viel zu lange gedauert, bis ihr Ergebnis endlich vorliegt”.

La începuturile cercetării sale U. Vedder și-a propus să clarifice originea imaginii unei statui ale cărei picioare s-ar fi sprijinit de cele două maluri ale portului. De aici și redactarea primului capitol (*Zur Entstehung der Legende vom spreizbeinigen Koloss von Rhodos über der Hafeneinfahrt*, p. 12-18), în strânsă legătura cu *testimonia* privind receptarea modernă (p. 69-75) și sursele antice (p. 75-85). Geneza legendei ar fi de căutat în secolul al XIV-lea, dar prima descriere explicită a statuii conform imaginarului modern, datată către sfârșitul secolului al XV-lea, se datorează dominicanului Felix Fabri din Ulm (citată de autoare la p. 74): „Verum hoc, quod vulgus refert de isto Colosso magis mirabile est, quod fateor

me non legisse sed audivisse. Dicunt enim, quod Colossus ille in mari stabat et portum rhodianum observabat, distentis enim ab invicem cruribus stabat in introitu portus ita in altum erectus, quod naves quantumcumque altae et magnae per crurium medium sub ventre ejus intrabant”.

Capitolul al II-lea (*Der Blick hinter die Legende: Die historische Überlieferung zum Koloss von Rhodos und die Frage nach dem Standort*, p. 19-28) pleacă de la cea mai explicită și mai credibilă mărturie antică asupra Colosului din Rhodos relatată de Plinius cel Bătrân (*Nat.Hist.* 34,41). De la acesta aflăm despre numele sculptorului (*Chares Lindius, Lysippi ... discipulus*), înălțimea Colosului (*LXX cubitorum altitudinis fuit* = cca. 30-35 m), despre durata lucrărilor și acoperirea costurilor de 300 talanți din materialul de război lăsat de regele Demetrios odată cu asediul eșuat al cetății (*Duodecim annis tradunt effectum CCC talentis, quae contingerant ex apparatu regis demetrii relicto morae taedio obsessa Rhodo*), respectiv despre faptul că statuia s-ar fi prăbușit după 56 de ani din cauza unui cutremur, resturile ei mai putând fi admirate ulterior *in situ*. Eruditul antic mai oferă informații menite să sublinieze proporțiile impresionante ale Colosului, dar nu ne spune nimic despre forma acestuia sau despre locul exact unde ar fi fost amplasată statuia, respectiv unde ar fi zăcut resturile. Acestor aspecte, care au generat cele mai multe speculații de-a lungul timpului, le sunt dedicate celelalte trei capitole ale cărții de față.

În capitolul al III-lea (*Argumente für die Identifizierung des großen Heiligtums über der Stadion-Terrasse als Helios-Heiligtum von Rhodos*, p. 29-39) autoarea argumentează în ideea că templul considerat în literatura de specialitate a fi al lui Apollon Pythios, ale cărui resturi au fost descoperite pe panta sudică a acropolei de la Rhodos, ar fi fost dedicat mai degrabă lui Helios, divinitatea protectoare a cetății. Dovezile directe în acest sens lipsesc, dar importanța sensibil mai mare a lui Helios prin comparație cu Apollon Pythios pentru rhodieni, ca și situarea în imediata apropiere a stadionului și odeonului, ambele legate de sărbătoarea anuală *Halieia*, ar constitui argumente indirecte demne de luat în seamă. Este logic să presupunem că o statuie supradimensionată dedicată lui Helios să fi fost amplasată în sanctuarul acestuia, doar că urmele arheologice relevante în acest sens lipsesc, după cum nu cunoaștem nici imagini antice – pe monede sau altcumva – ale Colosului din Rhodos. Ca atare, U. Vedder apelează la analogii cu alte 12 statui supradimensionate din bronz și din alte materiale, din antichitate sau din epoca modernă, trecute sub forma unui capitol separat la *apendix* (*Anhang Kolosse: Daten und Kommentare zu den antiken und nachantiken Vergleichsbeispielen an Kolossalstatuen*, p. 85-99). Dintre acestea, o importanță aparte ar avea statuia lui Buddha din Nara (Japonia) și Bavaria din München, fiind vorba de monumente păstrate și despre care avem informații detaliate privind tehnica de construcție.

Statuia lui Buddha din Nara a fost turnată chiar în locul unde se află, prin tehnica „etajelor”, descrisă anterior de Philon din Bizanț (*Φίλωνος Βυζαντίου περὶ τῶν ἐπὶ τὰ θεαμάτων* IV,1-6 – pasaj citat și comentat la p. 82-84). Dar cum o asemenea tehnică ar fi presupus ridicarea unui tumul de peste 30 m și existența unor cuptoare de topit bronzul suficient de mari, despre care la Rhodos nu există indicii arheologice sau de altă natură, autoarea optează pentru tehnica folosită în cazul Bavariei din München – turnarea statuii pe bucăți într-un atelier din apropierea acesteia, urmată de asamblarea lor pe baza unui model prestabilit de

dimensiunea originalului. Discuția detaliată, cu invocarea și a altor analogii, constituie subiectul capitolului al IV-lea (*Bronzeguss in Etagen übereinander oder in großen Stücken? Die Rekonstruktion des Verfahrens beim Koloss von Rhodos*, p. 40-56).

O statuie de dimensiunea Colosului din Rhodos ar fi trebuit să lase urme arheologice măcar la nivelul bazei ei, sau legate de atelierul din apropiere în care ar fi fost topit și turnat bronzul. După o analiză minuțioasă a tuturor datelor rezultate ca urmare a cercetărilor de teren, cu descoperirile relevante incluse într-o anexă (*Anhang Befunde: Dokumente und Beobachtungen zur Ruine in der Nordost-Ecke des Helios-Heiligtums von Rhodos*, p. 100-113), U. Vedder consideră a fi găsit urmele atelierului și ale pedestalului. Dimensiunile ultimului (17,7 x 15,8 m), foarte apropiate de cele ale bazei Colosului lui Nero de la Roma (17,60 x 14,75), pentru care Colosul din Rhodos ar fi servit de model, ar putea fi un indiciu că aici s-ar fi putut afla o statuie de proporții neobișnuite. Vestigiile arheologice și semnificația acestora sunt discutate în ultimul capitol al cărții (*Reste vom Standort des Koloss von Rhodos? Das Gelände nordöstlich vom Helios-Tempel. Beschreibung der Reste und Versuch einer Deutung*, p. 57-68). Ca în cazul celorlalte capitole, argumentația este susținută de trimiteri la planșe.

Personal, în cazul abordării unui asemenea subiect, am fi fost tentați să discutăm într-un capitol separat și semnificația ridicării unei statui votive colosale pentru comunitatea respectivă. Conform tradiției antice, la Rhodos, pe lângă Colosul intrat în legendă, s-ar mai fi aflat alte 2000 de statui supradimensionate. Cifra ar putea fi exagerată, dar fenomenul în sine ar fi meritat o discuție mai amplă. Totodată, practic întreaga demonstrație a autoarei se întemeiază pe o înălțuire de argumente indirecte. Astfel, discuția legată de locul amplasării Colosului din Rhodos, pentru a nu mai vorbi de felul cum ar fi arătat statuia (cf. fig. 5 de la p. 127), în opinia noastră cel puțin, nu poate fi considerată ca definitiv încheiată. Dar acribia documentării și metoda complexă de cercetare conferă destulă credibilitate ipotezei amplasării statuii lui Helios la nord-est de templul divinității protectoare a cetății, cu fața spre est și făcând parte din același ansamblu cu sanctuarul, stadionul și odeonul. Toți cei interesați de Colosul din Rhodos, ca și de statuaria antică în general, ar putea citi cu folos cartea Ursulei Vedder, care marchează în mod clar un stadiu al cercetării. Plăcerea lecturii este sporită de editarea adecvată a textului și ținuta grafică elegantă a lucrării.

Victor COJOCARU*

* Victor COJOCARU: Institutul de Arheologie din Iași; e-mail: victorinstarhia@yahoo.com